

Ковернінська Ю. В.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування;
Матвійчук А. О.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»;
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансовим базисом забезпечення потреб соціально-економічного розвитку на державному рівні виступають видатки бюджету. Відповідно до Бюджетного кодексу України «видатки бюджету – це кошти, спрямовані на виконання бюджетних програм, передбачених відповідним бюджетом» [1]. На склад та структуру бюджетних видатків впливає напрям проведення фінансово-бюджетної політики на конкретному етапі розвитку держави. Зокрема, з початком повномасштабного військового вторгнення з боку росії на територію України, суттєвих змін зазнали особливості проведення фінансової та бюджетної політик в частині джерел наповнення бюджету, а також складу та структури бюджетних видатків, що актуалізує необхідність дослідження зазначеного питання.

З метою аналізу основних особливостей формування структури видатків державного бюджету до початку повномасштабного вторгнення та в умовах воєнного стану, доцільно проаналізувати бюджетні видатки в динаміці (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка структури видатків Державного бюджету України за ключовими параметрами, 2013-2022 рр. [2]

Групи видатків	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Загальнодержавні функції	4.56	15.30	17.87	17.22	16.97	16.53	15.68	12.72	13.87	7.47
у т.ч. обслуговування держборгу	7.86	11.15	14.65	13.99	13.16	11.71	11.11	9.29	10.44	
Оборона	3.67	6.36	9.01	8.67	8.86	9.84	9.94	9.35	8.56	42.24
Громадський порядок, безпека, судова влада	9.71	10.37	9.47	10.47	10.47	11.86	13.06	12.24	11.70	16.39
Економічна діяльність	10.24	8.00	6.44	4.59	5.60	6.45	6.74	13.11	12.14	3.53
Охорона навколишнього середовища	1.14	0.60	0.70	0.70	0.56	6.45	6.74	13.11	12.14	3.53
Житлово-комунальне господарство	0.02	0.03	0.00	0.00	0.00	0.03	0.01	0.01	0.01	0.02
Охорона здоров'я	3.2	2.46	1.98	1.82	1.99	2.29	3.59	9.70	11.44	6.81
Духовний та фізичний розвиток	1.26	1.13	1.15	0.72	0.94	1.03	0.93	0.76	1.07	0.41
Освіта	7.66	6.67	5.23	5.09	4.90	4.50	4.81	4.10	4.28	2.16

Продовження таблиці

Соціальний захист та соціальне забезпечення	21.93	18.72	17.98	22.19	17.22	16.62	20.38	25.06	22.77	15.75
у т.ч. соціальний захист пенсіонерів		17.62	16.43	20.82	15.90	15.22	16.99	15.70	13.50	

Як видно, з табл. 1 структура видатків в динаміці мала не стабільний та хаотичний характер, що вказує на відсутність чітко окреслених стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку в цей період [3]. Це визначається низкою об'єктивних причин, що зумовлювали різкі зміни у формуванні структури видатків, для прикладу сюди можна віднести пандемію Covid. Як результат, це призвело до зростання видатків на охорону здоров'я в частині подолання наслідків пандемії. Так, якщо видатки на охорону здоров'я становили в попередні періоди 2% від сукупних видатків, то у 2020 р. вони досягли позначки 9,7%, а у 2021 р. – 11,4%. Проте, за аналізований період, можна побачити і різкі зміни у структурі видаткової частини суперечливого характеру, як-от, зростання витрат на програми будівництва та ремонту доріг, тоді як витрати на оборонні заходи навіть після початку АТО 2014 року, не були збільшені.

Для більшої наглядності щодо останніх змін представимо дані про структуру видатків за 2022 рік у вигляді діаграми (рис.1).

Рис. 1. Структура видатків Державного бюджету України за 2022 рік, % [2]

В умовах військового стану через бюджетні обмеження та необхідність збільшення видатків на оборону уряд запровадив особливі правила витрачання коштів у період воєнного стану, а саме Постанову КМУ № 590 від 09 червня 2021 року «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» [4]. Відповідно у 2022 році пріоритетними стали видатки саме на національну безпеку та оборону і реалізацію заходів воєнного стану, а видатки такі як заробітна плата в бюджетних організаціях, соціальні видатки тощо, стали другорядними.

Видатки на оборону в порівнянні з попереднім періодом зросли в дев'ять разів у номінальному виразі та в сім разів у реальному. Видатки на громадський порядок, безпеку та правосуддя зросли у 2,6 рази в номінальному та вдвічі в реальному виразі. Видатки на програми соціального захисту зросли за рахунок виплат ВПО, допомоги по інвалідності, допомоги у зв'язку зі смертю та субсидій на оплату житлово-комунальних послуг. Найбільше відносне зростання в нинішніх умовах відбулося у видатках на громадський порядок, безпеку та правосуддя (+539%, 9,4 млрд грн). Натомість видатки на освіту та охорону здоров'я скоротилися, хоча й несуттєво, на 7% (-16,8 млрд грн) та 6% (-2,1 млрд грн) відповідно.

Отже, реалії сьогодення вимагають продовження зростання видатків на оборону й безпеку держави. Зокрема, необхідно забезпечити фінансування : базових потреб ЗСУ та інших оборонних державних угруповань, створення ремонтних військових підприємств та інноваційних військових технологій власного виробництва, що допоможуть в процесі ведення війни. Це не відміняє необхідність забезпечення фінансування захищених статей бюджету та підтримку тих громадян, що особливо постраждали внаслідок військової агресії з боку росії. Не варто забувати також про подальші орієнтири. У післявоєнний період величезні обсяги ресурсів знадобляться для відбудови соціальної інфраструктури, оновлення виробничих фондів та житлового фонду, забезпечення доступу до соціальних та медичних послуг. У середньостроковій перспективі ці завдання доповнюються цілями побудови енергоефективної інфраструктури, розвитку конкурентоспроможних галузей промисловості та підвищення якості людського капіталу. Досягнення цих цілей вимагатиме ефективних і скоординованих дій усіх регуляторних і керівних органів.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2456-17>
2. Видатки Державного бюджету України 2013-2022. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin>
3. Лютий І., Рожко О., Лютий С. Оптимізація видатків державного бюджету України в умовах війни. Світ фінансів. 4(73). 2022. с. 45-55.
4. Постанова КМУ № 590 від 09 червня 2021 року «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text>